

**VLADIMIR
ARSENIJEVIĆ**

TI I JA, ANĐELA

**CLOACA MAXIMA
SAPUNSKA OPERA
KNJIGA 2**

Laguna

Copyright © 2016, Vladimir Arsenijević
Copyright © ovog izdanja 2016, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Sadržaj

Prolog

7

Anđela i ja #1

23

Lela i Vanja

147

Anđela i ja #2

197

Epilog

339

Hronologija

(januar–jun 1992.)

341

O autoru

357

Prolog

Bela svetlost snažno zatreperi. Iz nje se pre svega ostalog izdvaja tvoj lik. Posmatram ga dugo, s čežnjom i sažaljenjem. Tvoja crvena kosa i tvoje zelene oči. Tvoje jake ruke i tvoj blistav osmeh. Često pomislim kako si se u mom životu pojavila upravo onda kada si mi bila najpotrebnija. Možda sam te zato i zavoleo toliko, Anđela?

Oduvek si, uostalom, bila znatno odvažnija od mene. Osvojila si me s lakoćom. Nije prošlo ni sat vremena od našeg prvog poljupca a ti si već izjavila, onako, mrtva ozbiljna, da sam tvoja „druga ozbiljna veza nakon ekstremno promiskuitetne postpubertetske faze“. Odmah potom obavestila si me i da je tvoja „prva ozbiljna veza“ bio čovek od kog si, „u početku, istina, samo vikendom“, dobavljala heroin. Posle noći provedene s njim, iako na umu, po sopstvenom priznanju, nisi imala ništa ozbiljnije od seksa („dobro, i malo čašćavanja dopom“), dogodilo se nešto što uopšte nisi očekivala. Zaljubila si se do ušiju.

O istom trošku saznao sam i kako si ga samo nešto kasnije, praktično na silu, odvukla na Novi Beograd.

Pa kako si ga zvanično predstavila roditeljima i svom mlađem bratu Lazaru.

„Ovo je moj verenik“, saopštila si im, glasom koji je podrhtavao od ponosa i treme.

„Mora da si ga šokirala“, rekao sam. „Verenika, mislim.“

Ti si na to prevrnula očima i coknula jezikom. „Šokirala? Iskreno, pojma nemam.“ Ispričala si mi još i kako si se, ozvaničivši vezu, ubrzo preselila kod njega. „U to vreme stvarno sam se ložila na hors“, nasmejala si se.

Lakoća tog tvog smeha zauvek će me proganjati, Anđela.

Bili ste već spremni da zakažete venčanje, tvoj nesuđeni verenik i ti, kad je on iznenada oputovao u Švajcarsku. „Nekakvim poslom.“ Mada tamo nije trebalo da se zadrži duže od nekoliko dana, protekle su pune dve nedelje pre nego što je u Beograd, umesto njega, stigla neobična vest: da je optužen za ubistvo prilikom pokušaja oružane pljačke i da se nalazi u istražnom zatvoru u Cirihi. Nešto kasnije osuđen je na deset godina strogog zatvora. „Ma, bilo je o tome i na vestima“, klimnula si glavom ozbiljno, iako se ja tog slučaja nisam sećao.

„Kako li izgleda strogi zatvor u Švajcarskoj?“, zapitao sam se. I pocrveneo. Mora da je glupo, pomislio sam, upitati to u jednom ovakvom trenutku.

Ti si to moje pitanje, u svakom slučaju, jednostavno prečula. Elegantno si ga pustila da prođe. Mislim da si me tada, na samom početku, cenila nešto više nego kasnije u životu, Anđela. Paleći novu cigaretu – pušila si, pamtim, praktično jednu za drugom – muklim si mi glasom nadugačko pripovedala o svim šokovima koje si doživela, kao i o svim pomešanim osećanjima s kojima si morala da izlaziš na kraj nakon što se sve što si od života očekivala – da, baš tako si rekla: „sve što sam od života očekivala“ – okrutno i neočekivano

okrenulo naglavačke. Nisi bila nimalo uverena u verenikovu nevinost, ali si se svejedno odlučila na apsolutnu vernost. Preuzela si sve beogradske dilerske veze i kontakte izabranika svog srca i naredne dve godine provela dilujući heroin isključivo džankijima koji su ranije bili njegove redovne mušterije. Spisak klijenata širila si retko. Heroin je u tom periodu i na sve načine bio tvoja svakodnevica.

Večeri si provodila pišući svom vereniku dugačka pisma. Na kraju si čak otputovala u Lencburg, gde je služio zatvorsku kaznu, da ga posetiš, zahvaljujući novcu koji si zaradila marljivim dilovanjem i disciplinovanom štednjom.

Odjednom umorna, začutala si, ugasila zilionitu, dopola popušenu cigaretu i zamišljeno se zagledala u sve one pikavce nagomilane u pepeljari.

Negde baš na tom mestu, uostalom, naše se dve priče susreću i stapaju u jednu. Svojim čudnim, neusaglašenim ritmovima odmicala je godina hiljadu devetsto osamdeset deveta – vreme kada oni nešto vispreniji od tebe i mene više nisu imali nikakvih nedoumica u ono šta nas uskoro čeka, godina kada se iz ovog propalog grada i iz ove zemlje na izdisaju odlazilo više nego ikad pre.

Nas dvoje nismo nameravali da idemo bilo kuda. Još uvek smo naivno i čvrsto verovali u snagu razuma i boljih strana ljudske prirode. Naše je sranje bilo galopirajuće, znali smo to, ali zidovi su se istovremeno drugde rušili, realnosti postajale znatno bolje nego ranije, pa će, smatrali smo, već nešto od svega toga dopreti i do nas.

Danas mi, naravno, kad se desilo sve što se desilo i kad znam sve što znam, i samom to zvuči potpuno suludo. Ali, tako je bilo, Anđela. Zaista je tako bilo, Anđela. Čitava naša priča veliko je i mračno svedočanstvo jednostavne istine da je upravo tako bilo, Anđela.

Te se godine, uostalom, stvarnost pretvorila u dugi, deprimirajući niz smrti i odlazaka. Kao da je sav neodgovorni hedonizam odjednom stigao na skupocenu naplatu. Naši drugovi su počeli da nestaju s uznemirujućom redovnošću. Umirali su od hepatitisa, side, overdoza, bilo čega. A ja sam, još uvek bez tebe, uglavnom stajao pozadi na svim tim ispraćajima i sahranama, svestan da nema šanse da bilo kuda odem. Pa čak ni da umrem.

Upravo tad smo se upoznali. Sećaš se, Anđela? Bilo je to na sedeljci kod Petra, našeg zajedničkog prijatelja koji je bio do ušiju zaljubljen u tebe. Siroti Petar će samo nešto kasnije preminuti od leukemije koja je njegovu krv već uveliko pretvarala u vodu. Pa ipak, najviše zahvaljujući njemu nas dvoje ćemo postati ono što ćemo i biti sve do samog kraja.

Par. Jedno.

Ti i ja, Anđela. Ti i ja.

Samo nešto pre toga ja sam se uselio u prvi pravi životni prostor koji mi je pripao nakon što su roditelji nekim čudom uspjeli da zamene jeftino otkupljeni društveni stan u Drajzerovoj na Dedinju za dva gotovo jednake veličine u gradu. Jedan od njih, onaj u Molerovoj ulici na Vračaru, prepisali su na mene. Radovala me je ta poklonjena nezavisnost ali je stan, uprkos svim naporima da ga pretvorim u topli dom, mesecima ostajao samo poluuseljena jazbina. Život među neraspakovanim kutijama s odećom, hrpama raskupusanih knjiga, fasciklama s mnogobrojnim (započetim i nikad završenim) rukopisima na kojima sam radio sedeći na podu s pisaćom mašinom postavljenom na gajbici za voće koja je glumila privremeni sto, kao i pločama koje sam redovno slušao i koje su neprestano ležale razbacane unaokolo, trajao je taman toliko dugo da je pretila opasnost da ću se na njega u potpunosti naviknuti kad sam se, na Petrovoj sahrani,

na samom kraju vijugavog smrknutog reda pred kapelom, susreo s tobom. Pamtim sve to do dan-danas. I to u najsitnije detalje, Anđela. Crni cvet u tvojim rukama. Srebrne kopče na crnim čizmama. Crni lak na noktima. Jarkozelene oči obrubljene sivom senkom pod crnim naočarima. I tamno-crveni karmin na tvojim usnama.

Oboje smo, kako se ubrzo ispostavilo, na pogreb došli sami pa smo ostatak tužnog sprovoda proveli zajedno. Neko je čak tada, pamtim, pozdravljajući se s nama na daći, pomislio da smo par. A nas je to nasmejalo.

Te večeri na rastanku, u onoj večitoj gužvi i haosu na Zelenom vencu dokle sam te ispratio na autobus za Novi Beograd, nespretno smo razmenili telefone. Pred ulazak u rasklimatano vozilo – sećaš li se? – brzo si me zagrlila i neobavezno poljubila u obraz. Leva strana lica prijatno mi je bridela još dugo nakon toga.

Samo desetak dana kasnije prvi put si se pojavila u mom novom stanu. Mada nisi nameravala da se zadržavaš, ostala si kod mene čitavo to veče. Pušila si jednu za drugom. Razgovarali smo o tvom vereniku i njegovom švajcarskom zarobljeništvu, pa onda i o Petru, njegovoj iznenadnoj bolesti i prebrzoj smrti, sve dok nas ta tema nije totalno iscedila i rastužila. Zaćutali smo, a teška, šumeća tišina sručila se na nas.

Meškoljio sam se u fotelji. I ti si se meškoljila u fote-lji. Nije mi izgledalo da ti je tišina neprijatna. Naprotiv – posmatrala si stan sa živim interesovanjem.

„Hej, super ti je gajba“, rekla si mi tada. „Mogla bi opako da se sredi.“

Slegnuo sam ramenima uz osmeh. Bilo mi je drago što to kažeš. Motajući džoint, povremeno sam krišom podizao pogled ka tebi. Dva ili tri puta susreo sam se s tvojim

zapitanim očima, i brzo sklanjao pogled u stranu, trpeći resku bol u mekom podnožju potiljka, kao da me nekakav žalac probada pravo kroz kičmenu moždinu.

A kad smo se samo nešto kasnije prvi put poljubili, bilo je to u potpunosti na tvoju inicijativu, Anđela.

Nakon te večeri, ti više nisi napuštala moj stan u Mole-rovoj. Iako si formalno i dalje živela kod svojih na Novom Beogradu. Već tokom prvog meseca naše ljubavi i veze preuredila si ga i toliko izmenila nabolje da si time za sebe zauvek pridobila moje beskrajno impresionirane roditelje. Nešto kasnije si, uz pomoć jednog pisma i dva telefonska razgovora, raskinula svaki dalji kontakt sa svojim nesuđenim verenikom. Posle tri meseca zajedničkog života, upitala si me: „Izvini, a kad ti tačno planiraš da me zaprosiš? Mislim, čisto ono, da znam.“

Kad smo pred mojim roditeljima svečano objavili odluku da se venčamo i zasnujemo porodicu, otac se potrudio – i zaista uspeo – da pronađe požuteli list papira na kojem sam se, u desetoj godini života, svečano zakleo da se nikada neću oženiti, potpisavši taj dokument okruglastim, vidno detinjim rukopisom.

Tebe je to, pamtim, veoma dirnulo, Anđela, i te večeri naš seks je bio strastveniji nego inače.

Tvoji su roditelji definitivno odreagovali s nešto više entuzijazma od mojih. Suze-radosnice u očima tvoje majke i sjaj u očevim obrazima rečito su govorili u prilog tome. U njihovoj reakciji nije bilo baš nimalo ironije premda se jasno osetila izvesna doza sumnjičavosti. Što i nije čudno s obzirom na neslavno iskustvo odranije.

I još nešto. Iako si me oduvek ubeđivala da, s izuzetkom Lazara, niko u tvojoj primarnoj porodici nema pojma o tvojoj lošoj navici i kriminalnoj delatnosti kojom si se još

uvek bavila, meni se činilo da roditelji zapravo znaju mnogo više nego što ti misliš ili želiš da veruješ. Jer, znaš, Anđela, ta sumnjičavost s kojom bi me i jedno i drugo zagledali povremeno bi mi ledila kosti. Nisam znao kako to da ti priznam, ali često sam imao snažan utisak da Vida i Mihajlo iz mog pogleda očajnički nastoje da proniknu u nešto što će im pružiti užasavajuću potvrdu onih najdubljih sumnji i strahova.

Tebe ni to, u skladu s tvojom nehajnom prirodom, nije preterano brinulo. Pa ni interesovalo, ako ćemo iskreno. Ja to tada nisam bio u stanju da u potpunosti razumem i tek će mi dosta kasnije, i na izrazito bolan način, doći iz dupeta pravo u glavu jednostavna istina: *takav je heroin*.

Ali, ostavimo hors na stranu. (Barem privremeno, dok još možemo.)

Činjenica je da smo nas dvoje bili uzneseni do vrtoglavih, čak rizičnih visina. Naša je ljubav bila veoma čista i ništa na njoj još uvek nije uspelo da ostavi predubok ožiljak. Spavali smo čvrsto priljubljeni jedno uz drugo, kuvali smo zajedno, dugo šetali gradom ili satima razgovarali o životu kakav bismo voleli da živimo i kakav smo bili odlučni da stvorimo za sebe i svoje buduće dete, koje smo tad već uveliko planirali.

Vremena su, naravno, bila mračna, ali nas nije bilo briga za to. Živeli smo zajednički ružičasti san. Baš nam se dopadalo da previđamo očite signale, da ne čitamo poruke na zidovima, da ignorišemo objektivnu stvarnost. Opijeni ljubavlju, arogantno smo verovali da možemo da je izigramo. Ti si se, naravno, drogirala mnogo više od mene. Ali činila si to diskretno, diskretnije od bilo koga. Heroin je do te mere predstavljao sastavni deo tebe i tvoje svakodnevice da sam se lako na njega navikao. Nisam ga gotovo ni primećivao. Verovao sam da se čak i s nečim takvim, utkanim u samo središte ružičastog oblaka, može sasvim lepo živeti.

Na našoj svadbi nosila si, pamtim, kratku venčanicu boje pudera. Medeni mesec smo proveli u Rimu. I bilo nam je fabulozno kako u Rimu samo može da bude. Iako se ujedno mora priznati da je tih petnaestak dana (koje si provela na heptanonima umesto na heroinu) značajno uticalo na kvalitet tvog raspoloženja. Ali u jednom romantičnom trenutku, na obali jezera usred velikog parka na vrhu brda Điankolo pod kojim se prostirao Trastevere, doneli smo važne zajedničke odluke. I počeli da ih primenjujemo odmah po povratku u Beograd, koji nam se, nakon slave Rima, ukazivao neuporedivo mračniji i bedniji nego ikad pre.

Na čisti užas dotadašnjih mušterija, ti si najpre potpuno prestala s dilovanjem. Ujedno si počela da se baviš svojim višegodišnjim „problemom s dopom“. Iako si oduvek samouvereno tvrdila da u stvari nisi navučena – sećam se tvoje omiljene fraze: „samo se debili navuku“ – i da će skidanje stoga biti praktično dečja igra, prava istina je, naravno, bila potpuno drugačija. Ništa tu, kako se ispostavilo, nije bilo baš nimalo jednostavno. Bila si, naravno, navučena, Anđela. Baš kao i svaki debil.

Ja ti to tad nisam rekao. Nisam se usuđivao. Umesto toga, davao sam sve od sebe da ti pomognem. Brisao sam ti čelo od znoja, provodio vreme s tobom dok si se tresla u groznici, držao ti glavu kad si povraćala sluz i žuč.

Nekako smo, ipak, pregurali i taj horor. Iako ni sam ne znam kako. Još je to fizičko skidanje na početku, uprkos vatri, bunilu i svim telesnim tečnostima na gomili, ispalo poprilično lagano, dečja igra gotovo kad se uporedi s narednim periodom, koji je trajao znatno duže i tokom kojeg si bila dozlaboga razdražljiva i prekomerno osetljiva. A ne treba ni da napominjem ko se tu prvi našao na udaru, Anđela.

Neko vreme sam svojski odolevao, ali ja nikada nisam tvrdio da su moje brane posebno visoke ili čvrste. Tako da su

na kraju i one, naravno, bile probijene. Dobro se sećam tvog histeričnog urlanja oko svega i svačega. Sećam se nabreklih žila na tvom pomodrelom vratu, krupnih graški znoja na vrelom crvenom čelu. Ali sećam se jednako dobro i onog trenutka kada sam prvi put zurlao na tebe. Bujice koja je iz mene neočekivano provalila. Psovki koje sam ti sasuo u lice.

Svega se ja toga, nažalost, sećam previše dobro.

Premda je tada još uvek umelo da se dogodi da usred svađe iznenada prsnemo u smeh kao da je sve to samo radio-drama za komšijske uši prilepljene za druge strane zidova, podova i plafona našeg stana, te su mučne rane prepirke, želeli mi to sebi tada da priznamo ili ne, predstavljale prve pukotine na površini našeg odnosa.

I još samo nešto: ma koliko da je roditelje ili komšije (barem one s kojima se naš stan nije graničio) mogla da zavara naizgled uredna spoljna slika mladog bračnog para, koju smo zajedničkim snagama stvorili i održavali u životu, mi smo prilično brzo morali da istupimo iz ružičaste izmaglice i prihvatimo činjenicu da u ovoj groznoj stvarnosti ni nas dvoje zapravo nismo bili ništa bolji od većine. Samo nešto drugačiji. Cirkuska čudovišta, recimo. Čovek od gume oženio se Bradatom ženom iz jednog interesa moćnijeg i od ljubavi. Ali nama je bilo utoliko više stalo do našeg braka. Ma koliko nesavršen da je bio, kao refleksija svih ličnih nesavršenosti koje smo u njega uneli, mi smo ga svejedno voleli i negovali onako kako se voli i neguje zakržljala biljka ili bolešljivi stvor koji nema šanse na ovom svetu.

I tako. Posle godinu dana braka i heroinske apstinencije osetila si se spremnom da ostaneš u drugom stanju. Tada si već bila sasvim nova osoba, Anđela: snažna, sveža, zdrava, vedrog i ničim zamućenog pogleda. Ta je tvoja transformacija vidljiva i na snimcima iz tog perioda. Na mnogobrojnim sačuvanim fotografijama iz martovskih demonstracija

devedeset prve svi smo, uostalom, veseli i lepi a ne samo ti u svojoj rumenoj, postheroinskoj egzaltaciji. Nismo uopšte bili u stanju da shvatimo da se stvarnost kreće svojim turobnim tokom i da se nalazimo na jedva pola koraka od provalije.

Samo mesec dana kasnije počeli su takozvani „oružani incidenti“ u Hrvatskoj. Na pretvorno bebastom licu našeg Predsednika uporno se kočio onaj njegov sociopatski osmeh – jasna poruka da više nema nijednog drugog puta izuzev onoga koji nam je on tako dugo i marljivo pripremao.

I baš tad je, nakon nekoliko neuspelih pokušaja ispu-njenih velikim uzdanjem a okončanih blagim i svaki put sve većim razočaranjem, tester za trudnoću nedvosmisle-no poplaveo pred nama. Bilo smo van sebe od sreće. Naša zemlja se raspadala, rat je bio sve izvesniji ma koliko da je teško ili čak nemoguće bilo poverovati u njega. A mi smo sami sebi slobodno delegirali ničim opravdanu privilegiju da sve to ignorišemo. Činjenica da u bezbednom utočištu tvog stomaka raste i razvija se buduće zajedničko dete bila nam je bitnija od nevesele stvarnosti, i u trenu je učvrstila prerano razlabavljene šavove našeg odnosa.

Sve je, ili se to barem nama u tom času tako ukazivalo, moglo da bude u savršenom redu. Trudnoća je odmicala bez većih stresova i problema, upisujući se neprestano u prečnik tvog svakim danom sve većeg stomaka. Na osno-vu pretpostavke lekara koji te je pregledao ultrazvukom, očekivali smo malenog dečaka koji je po svim procenama trebalo da se rodi negde poslednjih dana u godini. Tog leta proveli smo desetak dana na moru u Crnoj Gori. Išlo nam se u Dubrovnik, ali to više zaista nije bilo pametno. Pa čak, kako se ispostavilo, ni moguće. Tako smo se zatekli u Budvi.

Sunčajući se na Mogrenu, trpeći nestašicu pitke vode i ispijajući flašicu za flašicom smlaćenog i lepljivog jupi soka,

u novinama smo s nevericom čitali o ratu za granice koji je, po jednostranom proglašenju slovenačke nezavisnosti, izbio između tamošnjih teritorijalaca i JNA. S nevericom smo se zagledali u štampane fotografije s prizorima spaljenih kuća te leševa ljudi i životinja razasutih po urednim putevima najzapadnije jugoslovenske republike. Bila je to, kako će se kasnije ispostaviti, kratkotrajna, ali za nas tada ipak prestrašna uvertira u sve ratove koji će uskoro uslediti. A te fotografije, koje smo tako opsesivno analizirali prežići se na mogrenskom suncu, delovale su nam poput loše foto-montaže. U pozadini predivna slovenačka panorama: stogovi sena i drvene kuće crvenih krovova s raznobojnim cvećem na verandama, razasute po zelenim brdima pod večno zasneženim alpskim vrhovima. U prvom planu ništa manje nego – Irak.

U Beograd smo se vratili preplanuli i dobro raspoloženi, uprkos svemu. Tvoj je stomak iz dana u dan bio sve vidljiviji. Žalila si se na vodu u butinama. Razmišljali smo o novom rasporedu u stanu kako bismo jednu sobu preuredili za dete. I nismo se svađali, ne, gotovo uopšte. Zajedno smo, u slobodnim časovima, pripremali jednostavne, kalorične ručkove i večere – sve one gibanice, paste i palačinke zamišljene tako da zadovolje tvoj novi, gargantuanski apetit. Noću smo ostajali budni do kasno. Sklupčani u zagrljaju na sofai u dnevnoj sobi, gledali smo klasične crno-bele holivudske filmove koje smo svakodnevno iznajmljivali iz obližnjeg video-kluba.

Rat u Sloveniji, uostalom, utihnuo je jednako brzo kao što je i planuo. Bilo je lako pomisliti da je to što se tamo dogodilo užasna ali ispravljiva greška, kurcšlus pre nego kolaps. Vesti nismo redovno pratili, nismo se informisali, nije nas bilo briga, sve nam se tih dana doimalo poput mirnog, ravnog

mora kojim ćemo za samo nekoliko meseci bezbedno doploviti do ostrva naše i samo naše sreće nad srećama. Tvoj obiman, okrugao i topao stomak bio je naše svedočanstvo, naš zalog i zavet, naša religija ukratko. Dodirivali smo ga oprezno, pobožno. Obraćali smo mu se tihim glasovima. Kako su meseci odmicali a tvoj stomak uporno rastao, sve se češće događalo da se ono maleno kosmičko biće sklupčano u njemu protegne ili trgne, da stopalom ili laktom ispupči zid trbuha kao da želi da nam poruči da je tu i da nas čuje. U takvim trenucima verovali smo da samouništavajuća stvarnost zapravo i ne postoji. Ili da, tačnije, ništa ne postoji van te zajedničke tihe svakodnevice iz poznih letnjih i ranih jesenjih dana godine hiljadu devetsto devedeset prve.

A onda je eksplodiralo. I to usred našeg ružičastog oblaka s fabričkom greškom. Sve zablude i neverice kojima smo se dotad zaklanjali bile su lako i u času smrvljene. Stvarnost je – gle! – itekako postojala. I bila je užasnija od svega što smo bili u stanju da zamislimo. U najgorem mogućem trenutku provalila je, poput smrdljive bujice, u krhki zabran kojim smo nameravali da se od nje zaštitimo.

Oni „oružani incidenti“ u Hrvatskoj prerasli su u pravi rat. Dok su ljudi u Slavoniji, Lici i Dalmaciji svakodnevno stradali i ginuli, dok su čitava sela i gradovi goreli, Srbijom su danonoćno (iako Srbija – kao – nije bila u ratu ili joj je rat – kao – bio nepravedno nametnut) kružili vojni pozivari u zlokočnim parovima. Nemilice mobilišući svakog vojnog obveznika koga su mogli da pronađu, kupili su ljude iz stanova, ali i iz kafića, sportskih dvorana, učionica, radnih prostorija, s ulica i trgova. Odvodili su ih u najbliže kasarne, tamo ih presvlačili, naoružavali i pravac na neki od frontova u Hrvatskoj, odakle su se, kao na beskrajnoj pokretnoj traci, svakodnevno vraćali zaptiveni metalni kovčezi s telima

poginulih rezervista i vojnika JNA, praćeni, uvek, sve dužim spiskovima poginulih, koje su s posebnim zadovoljstvom objavljivale dnevne novine.

Tih sam se dana, doslovno svakog popodneva, nakon posla i ručka, povlačio u spavaću sobu i prepuštao košmar-nom polusnu. Bilo bi dobro da sam, izvaljen postrance na bračnom krevetu, uistinu spavao. Ali, nisam, ne. Usukan u sebe, uglavnom sam se mrcvario zaglavljen negde usred hipnagoškog vakuuma, na pola puta između Budnog stanja i Sna, između Beznađa i Straha, Umora i Krivice.

Krajem leta, u rat je već, na silu, odvedeno nekoliko ljudi koje sam poznavao. Svi drugi, koji u međuvremenu nisu nekuda otišli ili umrli, krili su se od pozivara. Smatrao sam da bi bilo pametno da se i ja negde sklonim, ali ti si me, Anđela, molila da ne odlazim nikuda. Da ostanem s tobom. Zaklinjala si se svime do čega ti je stalo, čak i detetom u svom stomaku, da ćeš odbiti svaki eventualni pokušaj pozivara da uđu u naš stan. Tako sam odlučio da te poslušam. Ostao sam kod kuće.

Dani su prolazili, jesen je već odmicala, rat se uporno rasplamsavao, živeli smo u direktnom prenosu iz samog središta pakla, ali po mene, valjda zbog neke vojno-administrativne omaške, uporno niko nije dolazio da me, milom ili silom, odvede na prvu liniju fronta. „Šta sam ti rekla“, ponavljala si tad, „šta sam ti rekla“, ne bez jasnog ponosa u glasu. Kao da je to bilo nešto što si mogla da znaš. Ili barem – da pretpostaviš.

A kad je u oktobru mobilisan i tvoj mlađi brat Lazar, okrivila si sopstvenu majku koja je primila poziv u njegovo ime. Nekoliko dana kasnije, Lazar se već nalazio na frontu. Bila si, pamtim, van sebe od besa, Anđela. Gospođa Vida i gospodin Mihajlo klonili su te se jer se s tobom tih dana

nije moglo čak ni razgovarati kako treba. Iako je, priznala ti to ili ne, u svemu tome itekako bilo Lazarove volje. Ma koliko paradoksalne s obzirom na to da je tvoj mlađi brat bio poklonik Hare Krišna, a time, jasno, pacifista i vegetarijanac. Međutim, Lazar je pronašao sebi svojstven način kako da odlazak u samo srce slavonske klanice protumači karmički. I – otišao je.

Pamtim te, Anđela, kako se, onako ogromna, sa stomakom koji ti je tih turobnih jesenjih dana već dosezao do zuba, neumorno krećeš opustelim i mračnim Beogradom u privatnoj misiji da doznaš što god se doznati može o svom mobilisanom bratu i njegovoj ratnoj sudbini. Ta je tvoja, frenetična ali ne baš plodonosna aktivnost, bila prekinuta kad je vojska jednog jutra telefonom pozvala vaše roditelje kako bi ih obavestila da je Lazar poginuo na slavonskom frontu, negde kod Bršadina. Kamion u kojem se nalazio, ispostavilo se, naleteo je na nagaznu minu. „Trajalo je kratko“, rekao je oficir koji je razgovarao s gospodinom Mihajlom dok je ovaj samo stajao i klatio se, bled i ukočen, sa slušalicom nadomak uha. „Otišao je kao heroj. Dao je život za otadžbinu. Slava mu.“

To je trebalo da zazvuči kao uteha. Valjda. Ali gospodin Mihajlo je bio u šoku i nije uspeo ništa da mu odgovori. Herojstvo u naše vreme ionako više nije bilo moguće. Otadžbina je bila tek pokvarena, ubistvena mašina.

Samo mesec dana po odlasku na front, tako, Lazar je vraćen u Beograd. U zaptivenom metalnom kovčegu, uz vojnu pratnju. Ti si tada, pamtim, bila van sebe od očaja. Plakala si danonoćno. Toliko te je sve to skrhalo da sam se uplašio za tebe, za nas, ali ponajviše za naše nerođeno dete. U šta ga to uvodimo, pitao sam se tih mračnih novembarskih

dana pridržavajući ti čelo lepljivo od hladnog znoja dok si povraćala i povraćala, šta to tako sjajno imamo da mu ponudimo, čemu da ga naučimo, i gde je ono malo obećane svetlosti u postojanju?

Imao sam intenzivan osećaj da se nalazimo u potpalublju, da odatle nikada nećemo izaći, da izlaza, ako su ikada i postojali, više nema, da nas je neko zabravio spolja i ostavio tu osuđene da živote provedemo u mračnim dubinama ispod uzavrelog kovitlaca koji svakodnevno odnosi živote nama dragih, bliskih ljudi.

Moj najstariji prijatelj Dejan je samo naizgled imao nešto više sreće od Lazara. Vratio se s fronta živ, premda, istina, bez desne ruke. Kao redundantni bubnjar, planirao je različite poslovne aktivnosti, neke od njih i sa mnom u kombinaciji, ali se pred sam kraj godine, u naletu malodušnosti, obesio u kupatilu porodičnog stana u Drajzerovoj ulici na Dedinju. Vest o njegovom samoubistvu saznao sam od Vanje, pevača u Dejanovom bendu GSG9. Bilo je to u vreme kad su već isticali poslednji dani tvoje trudnoće. Pamtim da sam zbog svega toga bio više utučen nego potresen, više konfuzan nego tužan. U svakom slučaju, odlučio sam da te, s obzirom na predstojeći porođaj, barem privremeno poštedim deprimirajućih novosti. Što se naknadno pokazalo kao pametna odluka, Anđela. Ili barem mislim da se pokazalo kao pametna odluka. Jer tebe su već te noći iz sna trgnule prve kontrakcije.

Podigla si se iz ležećeg položaja i leđa podbočila rukama. „Mislim da je počelo“, rekla si gledajući pravo ispred sebe.

„O, bože“, uzvratio sam. Protrljao sam slepljene oči u nastojanju da se razbudim.

Tvoje lice svetlelo je u mraku. Smešila si se. „Mislim da je počelo“, ponovila si.

Nasmešio sam se za tobom. Tama je bila svuda oko nas. Gusta i neprobojna, prostirala se nadaleko. Ali mi smo bili srećni.

Nakon punih devet meseci i jednog dana, provedenih u bezbednosti tvog stomaka, naše je dete bilo spremno da izađe i pridruži nam se u ovom pogibeljnom svetu.

Jedinom koji smo uopšte imali da mu ponudimo.